

Friskolornas riksförbunds yttrande över slutbetänkandet bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven (SOU 2021:11)

Friskolornas riksförbund (förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående betänkande och vill lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Förbundet *tillstyrker* förslagen i följande avsnitt:

- 6.4.2 Förbättrade möjligheter till vidareutbildning till specialpedagog och speciallärare
- 6.5.1 Förlängning av statsbidrag för Specialpedagogik för lärande
- 6.5.2 Bättre stöd för förebyggande och hälsofrämjande arbete
- 6.5.3 Bättre kunskap om vårdgivaransvaret
- 6.6.1 Kunskapsmanställningar om elevhälsa och stöd
- 6.6.2 Stöd för utredning om särskilt stöd
- 7.6 Förslag om obligatorisk redovisning av tillgång till personal inom elevhälsan
- 8.5.1 En garanti för tidiga stödsatser ska införas i grundsärskolan
- 8.5.2 Stöd till huvudmännen vid implementering
- 8.5.3 Översyn över de obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1
- 8.6.1 Stöd för bedömning i ämnen och ämnesområden
- 8.6.3 Kompetensutveckling om flexibel utbildning
- 8.6.5 Kompetensutveckling för elevassistenter, där förbundet också vill peka på behov av sådan fortbildning för elevassistenter i alla skolformer
- 8.6.6 Lärarbristen i grund- och gymnasiesärskolan kräver särskilda åtgärder
- 9.4.1 Ny timplan i ämnen
- 9.4.2 Möjlighet att läsa modernt språk i grundsärskolan
- 9.5.1 Rektor ska besluta om fördelning av undervisningstid på individuella program i gymnasiesärskolan
- 9.5.2 Reducerad undervisningstid blir ny stödform på individuella program i gymnasiesärskolan

- 9.6.1 Intellektuell funktionsnedsättning ersätter utvecklingsstörning
- 11.3 Det befintliga regelverket om konsupplad undervisning är tillräckligt

Förbundet avstyrker förslagen i följande avsnitt:

- 6.4.1 Krav på specialpedagog eller speciallärare inom elevhälsan. Förbundet avstyrker förslaget pga. stor brist på utbildade speciallärare och specialpedagoger och anser därför att kraven i skollagen inte ska skärpas innan bristen åtgärdats.
- 7.7.2 En förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag. Förbundet avstyrker förslaget enbart på den grunden att det är otillräckligt. Förbundet anser att det är av största vikt med en tydligare reglering av konkreta mål för elevhälsan så att dessa blir utvärderingsbara och kan öka kvaliteten på elevhälsan.
- 7.7.3 En numerär reglering av en acceptabel lägstanivå för tillgång till elevhälsan. Förbundet avstyrker bestämt förslaget och anser att det inte på något sätt stärker kvaliteten i elevhälsan. Förbundet anser att förslaget inte utgår från elevernas behov och att det tvärtom är kontraproduktivt och riskerar att försämra elevhälsans kvalitet.
- 9.6.3 Benämningen träningskola tas bort. Förbundet anser att innan begreppet tas bort måste en utredning ske av hur kommuners bidrag till fristående särskolor ska spegla kostnaderna för elever som i huvudsak läser ämnesområden i stället för ämnen, då kostnaderna för sådana elever är markant högre.
- 10.3 Förslag om överklagande av beslut att inte flyttas till högre årskurs eller gå om en årskurs. Förbundet anser att rektors pedagogiska bedömning i detta fall ska ha företräde framför föräldrars önskemål. Om vårdnadshavare anser att beslutet tagits på felaktiga grunder kan, som idag, anmälan ske till Skolinspektionen.

Förbundets generella synpunkter på förslagen i betänkandet

Förbundet delar utredningens uppfattning om vikten av en väl fungerande elevhälsa i utbildningen. Skollagens och läroplanernas utgångspunkt är en målstyrd verksamhet där huvudmannens och skolans uppdrag är att på olika sätt verkställa statens krav på måluppfyllelse. Exakt hur det ska gå till ska inte regleras i detalj, det måste vara upp till respektive huvudman att utforma verksamheten så att målen uppfylls. Det som vi anser vara det stora problemet med framförallt elevhälsan, är att det saknas en tydlig målstyrning för arbetet. Det finns inte ett tydligt fastslaget gemensamt uppdrag när det kommer till elevhälsan. Målet ska naturligtvis vara att elevhälsan bidrar till elevers välmående och möjligheter att lyckas så långt möjligt i skolarbetet, men vad konkret ska göras? Elevhälsoarbetet ska vara främjande och i viss mån behandlande men vad utgör det konkreta målen för arbetet? Vad ska de olika funktionerna i elevhälsan ha som uppdrag? I betänkandet beskrivs vikten av samverkan med olika myndigheter m fl, men vad ska det samverkas kring? Förbundet anser helt enkelt att det saknas ett tydligt gemensamt uppdrag för elevhälsan med tydlig målsättning för de olika funktionerna för en bättre helhet. Då skulle ett nationellt metodstöd kunna tas fram utifrån vad som ska

levereras och vad som är förväntningarna på elevhälsan. Förbundet anser därför att flera av förslagen rörande elevhälsan börjar i fel ände.

Det gäller framförallt förslagen om visst antal elever per funktion i elevhälsan. Det hjälper inte med tio skolläkare på 1000 elever om skolläkarna inte vet vad de ska åstadkomma. Och då är ändå både skolläkare och skolsköterska hjälpta av det schema för hälsokontroller och vaccinationer som Socialstyrelsen slagit fast. Men det övriga uppdragen för skolläkare och skolsköterska och övriga funktioner har inte något sådant mål. Om uppdraget och målen är tydliga går det att utvärdera mot måluppfyllelse och det blir betydligt enklare för både huvudmannen och tillsynsmyndigheterna att kontrollera att verksamheten når goda resultat.

Förbundet kan därför inte se att en fastslagen numerär, vare sig när det gäller elevhälsa, gruppstorlekar eller antal personal över huvud taget, utgår ifrån den målstyrda skolverksamhet som idag präglar skollagstiftningen och som utgår från elevernas behov. En sådan numerär riskerar att bli ett lägsta golv, som inte är tillräckligt där behoven är stora, men heller inte är nödvändig där elevhälsan med god kvalitet kan bibehållas med ett högre elevantal. Framförallt kan den aldrig ersätta god kvalitativ verksamhet utifrån tydlig målsättning. Utan ett tydligt uppdrag går det inte att utvärdera verksamheten och trots uppnådd numerär riskerar elevhälsan därför att inte vara tillräckligt bra, just för att det finns en osäkerhet i vad som ska uppnås.

I kap. 5.3 säger utredningen så här: "De utmaningar för elevhälsans arbete som vi beskrivit ovan handlar delvis om organisations- och ledningsfrågor. Svårigheterna att få till samverkan, samsyn och samarbete inom elevhälsan och mellan elevhälsans personalgrupper samt övrig skolpersonal har lyfts. För att elevhälsoarbetet ska utvecklas behövs förståelse för och kunskaper om elevhälsoperspektivet hos rektor, samt att rektor organiserar och leder så att den samlade elevhälsan ska kunna utgöra en strategisk resurs på skolan." Det är orättvist mot skolledning och även personalen att enbart lägga skulden för ett mindre gott elevhälsoarbete, när det inte är tydligt vad som ska uppnås utifrån nationella mål. Huvudmannen och skolledningen måste ha målen klara för sig för att sedan på rätt sätt kunna organisera elevhälsan för att den ska kunna bli den strategiska resurs som beskrivs.

Ytterligare en viktig aspekt på resursfördelningen är kunskapsinhämtandet. När huvudmannen och rektorn ska fördela resurser i skolan måste undervisningen ha det största fokuset. Förbundet delar som sagt utredningens syn på vikten av en väl fungerande elevhälsa och att den i vissa avseenden också kan vara en förutsättning för elevers lärande och utveckling. Det är ändock så att skolans kärnuppdrag är undervisning och därför måste den prioriteras högst i resursfördelningen. Det är ibland en svår avvägning för huvudmännen.

När det gäller frågorna om särskolan välkomnar förbundet de förslag som lagts fram.

Förbundets synpunkter på de olika förslagen i betänkandet

6.4.1 Krav på specialpedagog eller speciallärare inom elevhälsan

Utredningens förslag: För elevhälsans specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till specialpedagog eller speciallärare.

Förbundet avstyrker förslaget pga. stor brist på utbildade speciallärare och specialpedagoger.

I den bästa av världar skulle det vara självklart att eleverna ska ha tillgång till utbildad specialpedagog eller speciallärare.

I dag är det dock så att det finns en stor brist på sådana utbildade pedagoger. Det finns heller inget tecken på att bristen kommer att minska under överskådlig framtid, trots förslagen i betänkandet. Det innebär att lagstiftningen blir omöjlig att uppfylla, det kommer i så fall mest att handa om symbolik i bestämmelserna. I det läge som vi befinner oss i, anser förbundet att det därför är bättre att slå fast att det ska finnas tillgång till specialpedagogiska insatser för eleverna, med lärare som har utbildning inom specialpedagogik om än inte examen, på så sätt som bestämmelserna ser ut idag. Det gynnar verksamheten bättre än ett krav på tillgång till en personalkategori som det råder stor brist på. När och om nedanstående insatser som utredningen föreslår gett resultat i en förbättrad tillgång på speciallärare och specialpedagoger, anser förbundet att det är rimligt att höja kraven.

6.4.2 Förbättrade möjligheter till vidareutbildning till specialpedagog och speciallärare

Utredningens förslag: Statsbidraget för fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser och för speciallärarutbildning inom Lärarlyftet ska förstärkas med 60 miljoner kronor 2022, 75 miljoner kronor 2023–2024 och 50 miljoner kronor från och med 2025. Statens institutionsstyrelse ska omfattas av möjligheten till statsbidrag för denna fortbildning.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet tillstyrker alla förslag som förbättrar möjligheterna till fortbildning avseende specialpedagogiska insatser och för speciallärarutbildning.

6.5.1 Förlängning av statsbidrag för Specialpedagogik för lärande

Utredningens förslag: Statsbidraget för kompetensutvecklingsinsatsen Specialpedagogik för lärande ska förlängas med tre år, det vill säga 2024–2026, och för de åren tillföras 81 miljoner kronor per år.

Förbundet tillstyrker förslaget.

6.5.2 Bättre stöd för förebyggande och hälsofrämjande arbete

Utredningens bedömning: Skolverket bör se över relevanta befintliga kompetensutvecklingsinsatser och stödmaterial för att i dessa utveckla hur det förebyggande och hälsofrämjande arbetet kan stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Översynen bör i relevanta delar göras i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Översynen behövs särskilt i följande insatser eller material:

- *Analys och förslag för ett förstärkt stöd- och elevhälsoarbete SOU 2021:11 476
- Insatser inom de nationella skolutvecklingsprogrammen som riktar sig till huvudmän och rektorer.
- Stödmaterialen om särskilt stöd, extra anpassningar och åtgärdsprogram.
- Vägledning för elevhälsan.

Förbundet tillstyrker utredningens bedömning.

Förbundet anser att de nämnda insatserna och materialen alla behöver ses över, men vill särskilt framhålla behovet av en förbättrad och tydligare vägledning för elevhälsan.

Förbundet kommer nedan också att lämna synpunkter på en sådan vägledning i följande kapitel, men det står klart att vägledningen för elevhälsa inte är tillräcklig avseende vad som ska uppnås med elevhälsan. Det är viktigt att elevhälsan är förebyggande och hälsofrämjande, vilket alla kan vara eniga om. Men det framgår inte vilka mål vare sig skolhälsovården eller övriga personalkategorier inom elevhälsan ska uppnå. Hela skollagstiftningen i övrigt är målstyrd, men här ger bestämmelserna inte tydlig vägledning och än mindre den vägledning för elevhälsan som finns idag.

6.5.3 Bättre kunskap om vårdgivaransvaret

Utredningens bedömning: Skolverket bör säkerställa att hälso- och sjukvårdslagstiftningen om styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser berörs inom rektorsprogrammet och i skolchefsutbildningen.

Förbundet delar utredningens bedömning.

Utredningen skriver i betänkandet att det "finns tecken på att rektorer och skolhuvudmän har bristfällig kännedom om och kompetens att leva upp till de krav som

hälso- och sjukvårdslagstiftningen ställer för styrning och ledning av elevhälsans medicinska insatser.” Utredningens förslag är att vårdgivaransvaret ska ingå i rektorsutbildningen, vilket vi instämmer i.

Men det är också tydligt att det hittills varit svårt att få fram information och tydliga ställningstaganden om vårdgivaransvaret, t.ex. när skolhälsovårdspersonal anställs respektive anlitas på entreprenad eller från bemanningsföretag. Här har frågorna länge varit otydligt besvarade av både Socialstyrelsen och Skolverket. Den Vägledning för elevhälsa som finns idag, behöver arbetas om och förtydligas avseende innebörden av vårdgivaransvaret, där hela den frågan bör ges ett tydligt eget kapitel inom styrning och ledning av elevhälsan.

Förbundet instämmer alltså i utredningens förslag, men anser också att informationen om vårdgivaransvaret bör förbättras och förtydligas framförallt från Socialstyrelsens sida, t.ex. i Vägledning för elevhälsan.

6.6.1 Kunskapssammanställningar om elevhälsa och stöd

Utredningens förslag: Skolverket ska ges i uppdrag att ansvara för att ta fram kunskapssammanställningar inom områdena elevhälsa och stöd som kan bidra till att förbättra huvudmäns, rektorers och lärares möjligheter att välja effektiva insatser. Kunskapssammanställningarna ska tas fram tillsammans med Skolforskningsinstitutet och Specialpedagogiska skolmyndigheten. I de fall det är relevant bör myndigheterna samråda med Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet ser det som angeläget att det finns stöd i praktisk forskning om effektiva insatser inom elevhälsa och stöd. Det är därför viktigt att både Skolforskningsinstitutet och Specialpedagogiska skolmyndigheten medverkar i sådana kunskapssammanställningar. Förbundet vill också peka på skolforskningsinstitutet IFOUS, som ägs tillsammans av skolhuvudmännen, som en viktig samverkanspartner i detta arbete.

6.6.2 Stöd för utredning om särskilt stöd

Utredningens förslag: Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram ett stöd för den utredning som ska genomföras för att ta ställning till en elevs behov av särskilt stöd.

Förbundet tillstyrker förslaget.

7.6 Förslag om obligatorisk redovisning av tillgång till personal inom elevhälsan

Utredningens förslag: Det ska, inom ramen för förordningen om uppgiftsskyldighet för huvudmän inom skolväsendet, vara obligatoriskt att redovisa tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet vill dock se att uppgiftsrapporteringen ska ske på ett sådant sätt att det verkligen speglar tillgången till de olika funktionerna i elevhälsan. Det betyder att det är olämpligt med en så kallad ögonblicksbild där inrapporteringen visar tillgången ett visst datum. Rapporteringen bör därför ske samlat årsvis (läsårs eller kalenderår) om hur tillgången sett ut hos huvudmännen, för att visa detta på ett rättvisande sätt. Det är av vikt då många huvudmän anordnar delar av sin tillgång till elevhälsa på entreprenad.

Eftersom det idag inte finns någon samlad redovisning på tillgången till elevhälsa, vill vi i detta sammanhang också påtala att utredningens underlag för nedanstående förslag är otillräckligt. Det förfrågnings sätt utredningen använt sig av visar på god vilja till insamling av uppgifter, men är alldeles otillräckligt för att kunna ligga till grund för så väsentliga förändringar i lagstiftningen som förslaget om en numerär för funktionerna inom elevhälsan.

7.7.2 En förtydligad reglering av elevhälsans uppdrag

Utredningens förslag: Elevhälsans nuvarande uppdrag ska förtydligas med bestämmelser om att elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och organisationsnivå samt ske i samverkan med övrig personal på skolan. Elevhälsan ska vidare bidra till skolans kvalitetsarbete. Vid behov ska elevhälsan även samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.

Förbundet avstyrker förslaget med hänvisning till att det är otillräckligt för att förtydliga elevhälsans uppdrag.

Det framkommer i betänkandet, framförallt i avsnitten 7.4.2 och 7.4.3 att utredningen ställer sig tveksamt till en reglering med en numerär inom elevhälsan. Det finns idag inget annat land som använder sig av en sådan. I stället förordar utredningen en tydligare uppdragsbeskrivning för elevhälsan. Så här skriver utredningen inledningsvis i avsnittet: "Utredningens bedömning av de samlade underlag som redovisas i kartläggningen (kapitel 5) är att elevhälsan i dag inte i tillräcklig utsträckning uppfyller sitt uppdrag, det vill säga att elevhälsan ska arbeta på både individuell, grupp- och organisationsnivå samt att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. I kartläggningen beskrivs att det förebyggande och hälsofrämjande arbetet lätt kommer i skymundan och att man på

många håll är osäker på vad begreppen förebyggande och hälsofrämjande betyder i praktiken.”

Det instämmer förbundet i.

Längre ned i avsnittet hänvisas till olika förarbeten för den skollagstiftning vi har idag. Där anges till exempel: ” I propositionen Hälsa, lärande och trygghet beskrivs att hälsan påverkas av individens upplevelse av sammanhang, helhet, delaktighet, inflytande och möjlighet att påverka sina villkor och få återkoppling på sina handlingar och prestationer. Där uttrycks också att ett hälsofrämjande arbete med den målsättningen går hand i hand med skolans uppdrag att främja lärande. Ett hälsofrämjande arbete i skolan handlar således om att arbeta med dessa faktorer så att eleverna har förutsättningar att må bra, hantera påfrestningar och känna sig motiverade och delaktiga i skolarbetet.”

Med sådana formuleringar i förarbetena blir det dessvärre mycket tydligt att de inte ger den möjlighet till förtydligande och stringens som behövs för att utföra ett uppdrag på rätt sätt. Det finns flera likartade formuleringar i andra förarbeten och trots att utredningen på ett förtjänstfullt sätt försökt samla de olika delar som handlar om elevhälsans uppdrag i avsnittet, så blir det inte tydligare än så.

Att därför enbart föreslå förtydliganden att elevhälsoarbetet ska bedrivas på individ-, grupp- och organisationsnivå samt ske i samverkan med övrig personal på skolan och att elevhälsan ska vidare bidra till skolans kvalitetsarbete, är helt otillräckligt. Det är lätt att förstå att lagstiftaren sträcker sig efter förslag som handlar om numerärer, eftersom det åtminstone är utvärderingsbart. Men det kan omöjligen vara rätt väg att gå. I stället bör avstamp tas i detta avsnitt där utredningen försökt sammanställa och förtydliga uppdraget för elevhälsan, samt bör detta konkretiseras med utvärderingsbara mål för elevhälsan. Annars blir det helt omöjligt att elevhälsan ska kunna bidra till skolans kvalitetsarbete. För alla som verkar inom skolan är det uppenbart att en skolas förbättringsmöjligheter bygger på ett ständigt pågående kvalitetsarbete. Men det förutsätter också att det finns mål att utvärdera verksamheten emot.

7.7.3 En numerär reglering av en acceptabel lägstanivå för tillgång till elevhälsan

Utredningens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om det högsta antalet elever en skolläkare, en skolsköterska, en psykolog och en kurator får ansvara för. På förordningsnivå ska regleras att en skolläkare får ansvara för högst 7 000 elever, en skolsköterska för högst 430 elever, en psykolog för högst 1 000 elever och en kurator för högst 400 elever.

Förbundet avstyrker bestämt förslaget.

Såsom förbundet uttryckt här ovan, anser vi definitivt inte att en reglering avseende högsta antal elever de olika funktionerna i elevhälsan får ansvara för på något sätt skulle förbättra elevhälsans verksamhet. Brister i kvaliteten inom elevhälsan har sällan att göra med fastställda numerärer. Om brister uppstår beror det allt för ofta otydlig styrning och ledning, på otillräckligt kvalitetsarbete med flera andra orsaker. Som vi beskrivit ovan förordar vi i stället tydligare uppdragsbeskrivning och utvärderingsbara mål för elevhälsan.

Med det sagt, så anser förbundet att elevhälsans förmåga att stötta elever i sin utveckling är ofta av organisatorisk art. En mindre F-9 skola, där personalen och elevhälsan följt eleverna från det att de börjat skolan som sexåringar, har helt andra förutsättningar att se eleverna och snabbt upptäcka svårigheter i skolarbetet eller andra stödbehov och kan snabbt sätta in åtgärder. En större 7-9 skola, där alla elever kommer nya i årskurs 7 har helt andra utmaningar och kräver troligen ett helt annat och större fokus på elevhälsan. Det är självfallet att resursfördelningen till personal bör se olika ut i de olika fallen. I vare sig det ena eller andra exemplet gynnas eleverna av en fastslagen numerär för elevhälsans personalkategorier.

Förbundet menar helt enkelt att förslaget om fastlagda numerärer inte utgår från elevernas behov. God kvalitet på elevhälsoarbetet uppnås definitivt inte av ett visst antal elever per funktion, om funktionerna i övrigt inte kan sitt uppdrag eller håller en god standard på sitt arbete. Detta är att göra det oerhört enkelt för både tillsynsmyndigheter och skolor att se ett uppnått "mål", på ett sätt som inte säger någonting om kvaliteten. Förbundet anser därför att reglering av en lägstanivå för tillgång till elevhälsa är ett helt kontraproduktivt förslag, som riskerar att försämra verksamheten.

Vi vill i detta sammanhang också återigen påtala det helt otillräckliga underlag utredningen haft tillgång till för att beräkna antalet elever på respektive funktion inom elevhälsan. Förbundet anser att ett förslag med så stora konsekvenser för huvudmännen, måste ha ett statistiskt säkerställt beslutsunderlag att utgå ifrån.

8.5.1 En garanti för tidiga stödinsatser ska införas i grundsärskolan

Utredningens förslag: Den befintliga garantin för tidiga stödinsatser ska utsträckas till att omfatta även elever som läser ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik enligt grundsärskolans kursplaner. Syftet med garantin är att bidra till att varje elev ges förutsättningar att uppnå de kunskapskrav som minst ska uppnås i svenska, svenska som andraspråk och matematik i årskurs 3 i grundsärskolan respektive i årskurs 4 i specialskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmän att använda nationella bedömningsstöd i årskurs 3 i grundsärskolan respektive i årskurs 4 i specialskolan.

Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram sådana nationella bedömningsstöd i svenska, svenska som andraspråk och matematik för årskurs 3.

Förbundet tillstyrker förslaget.

8.5.2 Stöd till huvudmännen vid implementering

Utredningens förslag: Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska i samverkan ge huvudmännen stöd i samband med införandet av en garanti för tidiga stödinsatser för elever som läser ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik enligt grundsärskolans kursplaner.

Förbundet tillstyrker förslaget.

8.5.3 Översyn över de obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1

Utredningens bedömning: De obligatoriska bedömningsstöden i årskurs 1 i svenska, svenska som andraspråk och matematik i grundsärskolan bör ses över innan en garanti för tidiga stödinsatser införs.

Förbundet tillstyrker förslaget.

8.6.1 Stöd för bedömning i ämnen och ämnesområden

Utredningens förslag: Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att i samverkan ta fram utbildningsinsatser om bedömning i ämnen och ämnesområden i grundsärskolan. Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att i samverkan ta fram verktyg och stödmaterial för bedömning och kunskapsuppföljning i ämnen och ämnesområden i grundsärskolan.

Förbundet tillstyrker förslaget.

8.6.3 Kompetensutveckling om flexibel utbildning

Utredningens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket ska ges i uppdrag att i samverkan erbjuda kompetensutveckling om hur lärare i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan kan undervisa enligt två kursplaner parallellt. Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket ska i samverkan ges i uppdrag att erbjuda kurser i samläsning som riktar sig till lärare i gymnasiesärskolan och gymnasieskolan.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet välkomnar förslaget, då allt fler elever som är mottagna i särskolan väljer att ha sin skolgång integrerad i grundskolan. Vi anser att en kompetensutveckling riktad till lärare som undervisar elever enligt olika kursplaner kommer att vara till stor nytta för framförallt de integrerade eleverna, samt också stärka rättssäkerhet i att läroplanerna används korrekt för integrerade elever.

8.6.5 Kompetensutveckling för elevassistenter

Utredningens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket ska ges i uppdrag att i samverkan utforma kompetensutvecklingsinsatser för elevassistenter. Kompetensutvecklingsinsatserna ska ge kunskaper i skolans styrdokument, hur funktionsnedsättningar kan påverka elevernas lärande och vad elevassistentrollen innebär.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet kan inte nog påtala vikten av att de elevassistenter som ska bidra till stötta eleverna i sin skolgång har tillräcklig kompetens för ändamålet. Elevassistenter är vanligen ett så kallat genomgångsjobb i avvaktan på annan utbildning eller annat yrkesval. Med en kompetensutveckling skapas incitament för att stanna längre i verksamheten men framförallt innebär den en större förståelse för elevgruppen och därmed ett bättre stöd för eleverna.

I avsnittet påtalas att även elevassistenter som arbetar i andra skolformer skulle kunna ha nytta av utbildningen och den skulle kunna bli sökbar även för dessa. Förbundet vill påtala att antalet elevassistenter är betydande inom de andra skolformerna och att dessa ofta arbetar med elever inom NPF-spektrat. De har om inte ännu större behov av kunskap hur de bäst ska kunna stötta eleverna. Det är därför av största vikt med en sådan kompetensutveckling som riktar sig till elevassistenter i alla skolformer.

8.6.6 Lärarbristen i grund- och gymnasiesärskolan kräver särskilda åtgärder

Utredningens bedömning: Frågan om hur bristen på behöriga lärare i grund- och gymnasiesärskolan kan lösas bör utredas.

Förbundet delar utredningens bedömning.

Förbundet anser att det är orimligt höga krav på undervisande personal i särskolan. Det är inte rimligt att ställa krav på att alla ska ha speciallärarexamen. Det innebär att undervisande lärare ofta hänvisas till undantagen i skollagen för anställning och det finns risk att det leder till bristande kontinuitet i undervisningen. Utredningens tankar om en specialisering inom ramen för lärarutbildningen mot intellektuell funktionsnedsättning är en god idé.

9.4.1 Ny timplan i ämnen

Utredningens förslag: Grundsärskolans timplan för ämnen ska justeras enligt följande. Ämnet bild ska ha 60 timmar i lågstadiet, 80 timmar i mellanstadiet och 100 timmar i högstadiet. Engelska ska ha 45 timmar i lågstadiet, 155 timmar i mellanstadiet och 180 timmar i högstadiet. Hem- och konsumentkunskap ska ha 147 timmar som fördelas mellan låg- och mellanstadiet och 246 timmar i högstadiet. Matematik ska ha 420 timmar i lågstadiet, 410 timmar i mellanstadiet och 400 timmar i högstadiet. Musik ska ha 125 timmar i lågstadiet, 101 timmar i mellanstadiet och 95 timmar i högstadiet. Slöjd ska ha 50 timmar i lågstadiet, 140 timmar i mellanstadiet och 140 timmar i högstadiet. Svenska och svenska som andraspråk ska ha 538 timmar i lågstadiet, 510 timmar i mellanstadiet och 400 timmar i högstadiet. Teknik ska ha 47 timmar i lågstadiet, 65 timmar i mellanstadiet och 88 i högstadiet. Det ska också införas fördelningsbar tid i en omfattning av 20 timmar i lågstadiet, 48 timmar i mellanstadiet och 90 timmar i högstadiet. Skolverkets förslag till justeringar i timplanerna vad gäller naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen ska genomföras. I idrott och hälsa ska inga ändringar av timantalet genomföras.

Förbundet tillstyrker förslaget.

9.4.2 Möjlighet att läsa modernt språk i grundskolan

Utredningens förslag: Inom ramen för skolans val och fördelningsbar undervisningstid ska en elev få erbjudas ett modernt språk som språkval. Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram en kursplan i modernt språk för grundskolan samt att vid behov även revidera ämnesplanen för modernt språk i gymnasieskolan.

Förbundet tillstyrker förslaget.

9.5.1 Rektor ska besluta om fördelning av undervisningstid på individuella program i gymnasieskolan

Utredningens förslag: Det ska åligga ansvarig rektor att besluta hur undervisningstiden ska fördelas på det som ingår i elevens individuella studieplan på ett individuellt program i gymnasieskolan.

Förbundet tillstyrker förslaget.

9.5.2 Reducerad undervisningstid blir ny stödform på individuella program i gymnasiesärskolan

Utredningens förslag: Ansvarig rektor ska kunna fatta beslut om att reducera en elevs undervisningstid på ett individuellt program i gymnasiesärskolan. En minskning av undervisningstiden ska föregås av utredning och ett åtgärdsprogram. Skolverket ska få i uppdrag att ta fram stöd för tillämpningen om hur reducerad undervisningstid på individuella program i gymnasiesärskolan ska hanteras.

Förbundet tillstyrker förslaget.

9.6.1 Intellectuell funktionsnedsättning ersätter utvecklingsstörning

Utredningens förslag: Benämningen utvecklingsstörning ska ersättas med intellektuell funktionsnedsättning som benämning på målgruppen för grundsärskolan, gymnasiesärskolan och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå i skollagen och anslutande författningar.

Förbundet tillstyrker förslaget.

Förbundet välkomnar en mer tidsenlig benämning för målgruppen för mottagande i sarskolan.

9.6.2 Skolformerna byter namn till anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola

Utredningens förslag: Skolformen grundsarskola ska byta namn till anpassad grundskola. Skolformen gymnasiesarskola ska byta namn till anpassad gymnasieskola. Kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande nivå ska byta namn till kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande nivå och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på gymnasial nivå ska byta namn till kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på gymnasial nivå.

Förbundet avstår från synpunkter på dessa förslag.

Förbundet har stor respekt för att eleverna själva vill undvika begreppet "sär-" eller särskild. Samtidigt finns idag begrepp som anpassad undervisning och anpassad studiegång redan i skolförfattningarna och risken är stor att det kan uppstå sammanblandningar eller otydlighet hur begreppen ska användas. Det är heller inte säkert att ett byte av namn leder till önskat syfte med namnbytet.

Förbundet väljer dock att avstå från att yttra sig över förslagen med tanke på elevernas egna önskemål om namnbyte.

9.6.3 Benämningen träningskola tas bort

Utredningens förslag: Benämningen träningskola ska tas bort ur skollagen och anslutande författningar.

Förbundet avstyrker förslaget, så länge skolpengen och finansieringen av fristående särskolor inte utretts bättre i samband med förslaget till förändring.

Förbundet har i sig inget emot att benämningen träningskola tas bort. Det kan inte vara rimligt med de inlåsningseffekter utredningen beskriver. Det handlar dock om en elevgrupp som ställer stora krav på resurser och vanligen minst en-till-en undervisning, vilket därmed är förenat med betydligt högre kostnader. Idag delar många kommuner upp bidraget till fristående särskolor utifrån om eleverna undervisas i "vanliga" grundsärskolan eller i träningskola, med olika belopp som motsvarar kostnaderna i sin egen verksamhet. Förbundet har som nämnts inte något emot förslaget men anser att skolpengen för elever i särskolan därmed måste differentieras i högre grad utifrån elevernas behov. Med tanke på de svårigheter som finns idag för att erhålla tilläggsbelopp för elever i särskolan med extraordinära behov måste denna fråga lösas innan någon förändring sker. Detta är av absolut största vikt för att elever i fristående särskolor inte ska missgynnas resursmässigt av ett förslag som har sin grund i pedagogiska skäl, men kommer att få ekonomiska konsekvenser.

10.3 Förslag om överklagande av beslut att inte flyttas till högre årskurs eller gå om en årskurs

Utredningens förslag: En rektor ska få besluta att en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan ska gå om en årskurs, om elevens vårdnadshavare medger det och det med hänsyn till elevens utveckling och personliga förhållanden i övrigt är lämpligast för eleven. Om det finns synnerliga skäl ska rektorn även utan medgivande från elevens vårdnadshavare få besluta att eleven ska gå om en årskurs. Ett beslut att en elev ska gå om en årskurs ska gälla för det läsår som följer närmast efter beslutet. Beslutet ska gälla även om eleven byter till en annan skolenhet. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut om att en elev ska gå om en årskurs. Rektorns beslut ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Det ska framgå av avgångsintyget om det har fattats beslut att en elev ska gå om en årskurs. Bestämmelserna i skolförordningen om att en rektor får besluta att en elev inte ska flyttas till närmast högre årskurs och att rektorn på begäran av en elevs vårdnadshavare

får besluta att en elev ska gå om en årskurs i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan ska upphävas.

Förbundet avstyrker förslaget.

Förbundet tycker normalt att det är rimligt att ingripande beslut gentemot en elev kan överklagas. Redan idag ligger dock stora avvägningar i rektors beslut om att en elev ska gå om en årskurs. Som det framgår ska hänsyn tas till elevens utveckling, personliga förhållanden och vad som i övrigt är bäst för eleven. Det ställer stora krav på rektor att göra en noggrann bedömning. Rektorn ska avgöra detta framförallt ur ett pedagogiskt perspektiv om hur man får eleven att lyckas i utbildningen. Om rektor kommer fram till att den bästa lösningen för eleven är att gå om ett år, är det inte alltid populärt hos vare sig elev eller föräldrar, som ofta anser att det är stigmatiserande för eleven att gå om eller att det finns risk för eleven att förlora sina kamrater. Skolan har dock ett stort ansvar för att eleven ska nå målen och måste därför kunna fatta beslut utifrån det. I det ligger också att göra de avvägningar över eventuella invändningar som elev och föräldrar kan ha. Förbundet anser därför att det i detta fall är tillräckligt med rektors noggranna utredning och bedömning inför ett beslut om att gå om en årskurs. Det ska därför inte gå att överklaga ett sådant beslut. Det finns fortfarande möjlighet att göra en anmälan till Skolinspektionen om elev och föräldrar anser att beslutet fattats på felaktiga grunder.

Förbundet vill i detta sammanhang peka på svårigheterna i lagstiftning som bestämmelserna om rätten att slutföra utbildning efter skolpliktens upphörande innebär för fristående skolor.

Av 7 kapitlet skollagen framgår det följande:

15 § En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten upphör dessförinnan. [...]

16 § Frågan om rätt att slutföra skolgången enligt 15 § prövas av hemkommunen. [...]

Förbundet har flera medlemmar som hört av sig till vår rådgivning och påtalat problemet med att få ersättning för det sista år eleven ska gå för att fullgöra utbildningen. Eleven har rätt att slutföra sin skolgång och den fristående skolan vill också att så ska ske. **Men** samtidigt är det kommunen som ska fatta beslut om elevens rätt att slutföra skolgången. Dessa två paragrafer tycks utgöra en paradox. Om en elev har rätt att slutföra skolgången bör det inte finnas något utrymme för en kommunal prövning av frågan. Men det har dessvärre allt för ofta inneburit att kommunen fattat beslut om att eleven har rätt att slutföra skolgången, men samtidigt beslutat att inte betala ut någon skolpeng för elevens utbildning det sista året.

Förbundet anser att detta är ett problem som behöver lösas i lagstiftningen. Elevens rätt att fullgöra skolgången ska inte motsägas av kommunens prövning av den rätten. Det bör heller inte vara möjligt att kommunen ska ha rätt att inte betala bidrag/skolpeng för eleven under det sista året. Det finns inga sådana begränsningar i lagstiftningen som det gör för ett extra år på gymnasiet, där det finns poäng och undervisningstid att förhålla sig till, vilket eventuellt skulle kunna begränsa sådan ersättning. Något motsvarande finns

dock inte på grundskolan. Förbundet anser därför att det ska klargöras att kommunen inte behöver pröva elevens rätt att fullgöra sin skolgång, då det framgår av 15 §, samt att det ska förtydligas att eleven har rätt till skolpeng även det sista året i skolan.

11.3 Det befintliga regelverket om könsuppdelad undervisning är tillräckligt

Utredningens förslag: Det bör inte införas några bestämmelser i skollagen som uttryckligen förbjuder könsuppdelad undervisning och utbildning. Detta eftersom det befintliga regelverket i form av bestämmelser i läroplaner och diskrimineringslagen är tillräckligt.

Förbundet tillstyrker förslaget.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Gudrun Rendling
förbundsjurist